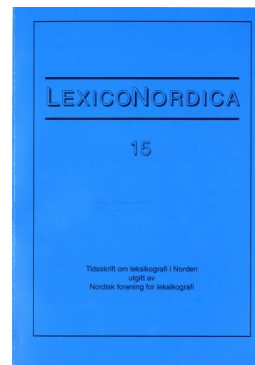


LexicoNordica

Titel: Ordbogsbrug i Norden
Forfatter: Henning Bergenholtz og Sven-Göran Malmgren
Kilde: LexicoNordica 15, 2008, s. 1-4
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>



© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Ordbogsbrug i Norden

Årets LexicoNordica-tema er ”Ordbogsbrug i Norden”. Til det forberedende symposium på Schæffergården var der indbudt otte foredragsholdere, som tilsammen dækkede alle de fem nordiske lande. Syv af foredragene er blevet omarbejdet til LexicoNordica-bidrag og kan findes i dette nummers temadel.

I indbydelsen til symposiet blev Wiegands nu 30 år gamle berømte og ofte citerede påmindelse om en af leksikografiens unndladelssynder citeret:

Die Lexikographie muss nähere Bekanntschaft mit dem vorausgesetzten Benutzer suchen: er sollte nicht länger der bekannte Unbekannte bleiben.
(Wiegand 1977:59)

Som bekendt gælder Wiegands kritik ikke mere. Om det skyldes Wiegands opfordring, eller om ”det lå i luften”, at brugeren skulle sættes i centrum for dele af den metaleksikografiske forskning, kan ikke afgøres. Faktum er, at der siden 1977 er blevet fremlagt mange hundrede bidrag med empiriske data. Og uden tvivl er ordbogsbrugeren ikke helt så ubekendt, som han var for 30 år siden. En nyttig oversigt over anvendelsesforskningen frem til begyndelsen af 2000-tallet er blevet udarbejdet af Welker (2006), en bog, som i øvrigt anmeldes af Sven Tarp i dette nummer af LexicoNordica.

Når denne positive udvikling er nævnt, må det dog påpeges, at mange af de foreliggende brugerundersøgelser lider under alvorlige metodiske og teoretiske mangler (se hertil Sven Tarps temabidrag). Antallet af probander er ofte meget ringe, der vælges i meget høj grad universitetsstuderende. Alt i alt må man sige, at de foreliggende undersøgelser næsten alle bygger på ikkerepræsentative data. Samtidig kan man se, at der sjældent tages højde for det klassiske problem med undersøgelsens påvirkning af svarene. Hertil kommer, at spørgsmålene ofte går ud fra, at alle ordbøger er polyfunktionale. Derfor er både spørgsmål og svar ofte meget langt fra den reelle ordbogsbrug, som de ikke klart genspejler.

Med de elektroniske ordbøgers, især internetordbøgers, indtræden på den leksikografiske scene er forudsætningerne for brugerforskningen ra-

dikalt forandret. Brugerundersøgelserne kan nu – ved hjælp af logfiler – meget let få et empirisk grundlag, som radikalt adskiller sig fra de hidtidige undersøgelser af papirordbøgers brug. Logfilerne giver samtidig nye muligheder for at undersøge probanders virkelige og konkrete ordbogsbrug.

De foreliggende logfilundersøgelser har dog indtil nu haft en række begrænsninger, som ikke tillader helt generelle udsagn. Mange af dem har fokuseret på at samle og analysere data af typen fundne/ikke-fundne opslagsord (ordbogshuller). Derimod har kun ganske få undersøgelser kunnet sige noget konkret om brugernes udbytte af indholdet af de enkelte ordbogsartikler. Noget sådant forudsætter i alle tilfælde et ordbogsdesign og en præsentation af data, som ikke længere er stærkt afhængig af traditionen fra papirordbøger, hvor brugeren hver gang bliver præsenteret for hele ordbogsartiklen. I stedet for kunne ordbogsbrugeren få præsenteret en eller flere datatyper, alt efter det behov, som han har. Foreløbige forslag til logfilanalyser i denne retning fremlægges af Richard Almind (i temadelen).

Det er selvfølgelig ikke sådan, at logfilundersøgelser vil kunne gøre mere traditionelle surveys overflødige, men en forbindelse mellem logfilanalyser og traditionelle brugerundersøgelser kunne være en af vejene frem til mere valide data. Det vil i særlig grad være tilfældet, hvis man forsøgte at forbinde klassiske surveys eller dybdeinterviews af udvalgte ordbogsbrugere ud fra foregående logfilanalyser. Sådanne undersøgelser findes dog – os bekendt – endnu ikke.

Ved den seneste Euralexkonference i Barcelona 2008 var stadigvæk langt mere end halvdelen af de fremlagte brugerundersøgelser rettet mod ikke-elektroniske ordbøger (og tilsvarende baseret på ikke-elektroniske metoder). På Schæffergård-symposiet havde vi en ret ligelig fordeling: fire af foredragene gik ud fra leksikografiske surveys om ikke-elektroniske ordbøger, tre behandlede logfilundersøgelser, og et på samme tid både elektroniske og ikke-elektroniske ordbøger. Ser man på de trykte bidrag i temadelen, er fordelingen helt jævn: 3-3-1.

Takket være denne balance giver temadelen et godt billede af mulighederne for både ikke-elektroniske og elektroniske undersøgelser.

Det er tydeligt, at de elektroniske metoder befinder sig i en rivende udvikling, som kun lige akkurat er begyndt. Disse metoder vil uden tvivl ændre sig og tilpasse sig de nye koncepter til internetordbøger, som fremkommer hhv. er under udvikling.

Her er det interessant, at Almind's bidrag på sin vis giver kvalitative – og netop ikke kun kvantitative – data, idet han går ud fra logfiler til en ordbog, hvor brugerne netop ikke altid ser hele artiklen, men kun den

del, som de ud fra deres angivne behov formodes at have. Også Fjelds og Nygaards bidrag kan drage nytte af en i visse henseender ret avanceret elektronisk ordbog (Bokmålsordboka), hvor brugeren bl.a. kommer frem til grundformen, selv om de søger efter en af bøjningsformerne. Denne mulighed findes også i en dansk ordbog (Den Danske Netordbog), men ikke i ordbøger til alle nordiske sprog. Hvad angår svensk, findes endnu ikke nogen muligheder for at skaffe kvalitative data, som det er tilfældet i bidraget af Almind. Anki Hult vælger derfor i sit bidrag en delvis traditionel metodik for at fremskaffe kvalitative data ud fra logfiler fra en svensk internetordbog.

To af de ikke-elektroniske undersøgelser (Karlsen & Rødningen, Svavarsdóttir) bygger på spørgsmål til og svar fra et relativt stort antal probander (i dette tilfælde lærere). I den tredje, bidraget af Pilke, er antallet af probander ikke dækkende i samme grad, til gengæld inddrages to grupper, nemlig studerende og oversættere.

Vi henviser læserne til tidsskriftets temadel!

*

LexicoNordica har nu nået konfirmationsaldern; barnet er vokset op, og det opfører sig ordentligt og klarer sig delvis rigtigt godt i sammenligning med andre i samme alder. Det har således allerede opnået en sådan betydning, at der allerede foreligger tre mindre biografier. Et første bidrag om tidsskriftets historie kom allerede til barnets tiårs fødselsdag (Bergenholtz 2003; om ordbogskritik i tidsskriftet). Dette bidrag følges i år op af Nielsen (2008; ligeledes om ordbogskritik) og Malmgren (2008; mere alment om tidsskriftet). Samarbejdet med hovedredaktørerne og redaktionskomiteen fungerer fortræffeligt – som det har gjort lige fra begyndelsen.

Men alting har en ende, næste nummer, dvs. LexicoNordica 16, bliver det sidste for de nuværende hovedredaktører. Også vores indbyrdes samarbejde har været godt og meget frugtbart. Vi kan sige dette på trods af vore noget forskellige opfattelser af leksikografiens forhold til andre videnskaber. Vi ser i særdeleshed ikke på samme måde på lingvistikens relation til leksikografien og ser ikke helt på samme måde ordbøger som brugsgenstande. Det har vi nu ikke oplevet som et problem, men snarere som udgangspunkt for frugtbare diskussioner.

*

Vi plejer på dette sted at oplyse om de næste års planlagte symposier. Det kan vi desværre ikke denne gang, da der først i forbindelse med

Schæffergård-mødet i januar tages beslutninger om kommende temaer. Der vil blive oplyst om disse planer på foreningens hjemmeside og evt. også i forbindelse med den nordiske leksikografiske konference i Finland i juni 2009.

Til sidst vil vi takke Nordens sprogråd for finansiel støtte både til Schæffergård-symposiet i januar 2008 og til trykningen af tidsskriftet. Hertil kommer en stor tak til Rikke Hauge, der vanen tro har gjort en stor indsats, såvel ved forberedelse og gennemførelse af symposiet som ved udsendelse af tidsskriftet. En tak sendes også til Fondet for dansk-norsk samarbejde, som gjorde det muligt at gennemføre symposiet til en særligt fordelagtig pris.

Litteratur

- Bergenholtz, Henning 2003: Ordbogskritik i *LexicoNordica*. I: *LexicoNordica* 10, 7–26.
- Malmgren, Sven-Göran 2008: 14 år med *LexicoNordica*. I: ”*Vi ska alla vara välkomna!*” *Nordiska studier tillägnade Kristinn Jóhannesson*. Göteborg, 209–216.
- Nielsen, Sandro 2008: At anmelde og blive anmeldt videnskabeligt. I: *LexicoNordica* 15, 169–195.
- Tarp, Sven 2008: Første oversigtsværk over leksikografiske brugerundersøgelser. I: *LexicoNordica* 15, 343–345.
- Welker, Herbert Andreas 2006: *O Uso de dicionários: Panorama geral das pesquisas empíricas*. Brasília: Thesaurus.
- Wiegand, Herbert Ernst 1977: Nachdenken über Wörterbücher. Aktuelle Probleme. I: Günther Drosdowski, Helmut Henne og Herbert E. Wiegand: *Nachdenken über Wörterbücher*. Mannheim, Wien, Zürich: Bibliographisches Institut, 51–102.

Henning Bergenholtz
Professor
Center for Leksikografi
Handelshøjskolen
Århus Universitet
Fuglesangs Allé 4
DK-8210 Århus V
hb@asb.dk

Sven-Göran Malmgren
Professor
Lexikaliska institutet
Institutionen för svenska språket
Göteborgs Universitet
Box 200
SE-405 30 Göteborg
malmgren@svenska.gu.se